

RANJENA ZEMLJA

Posljedice nedomaćinskog gazdovanja prirodnim bogatstvima - багаж на ледима потомака

Mjesna zajednica Župa Nikšićka smještena je u dolini rijeke Gračanice, oko 20km istočno od Nikšića. Sačinjava je dvanaest sela sa 3.700 stanovnika. Osim po brojnim izvorima i vodotocima, bujnim šumama i vrijednim ljudima, poznata je i po najvećim ležištima rude crvenih boksita u zemlji.

Prva istraživanja na polju rudarstva ovog kraja vršio je Francuz Vijala de Somijer na poziv vladike Petra I, a na poziv Petra II Petrovića Njegoša dolazi i istraživač Jegor Kovaljevski. Eksploatacije rude započeta je 1948.godine, osnivanjem preduzeća „Rudnici boksita Nikšić“. Iskopavanje se vršilo na osam površinskih kopova (Bunić, Zagrad, Lokve, Kutsko brdo, Đurakov do, Biočki Stan, Štitovo i Borova brda) i dvije jame - u Seocima i na Kutskom brdu. Prve godine je ostvarena proizvodnja od 8.000 tona boksita, dok je najuspješnija bila 2002. sa iskopanih 611.500 tona. Otvaranje novih radnih mjesta u posleratnom periodu donijelo je veliku ekonomsku korist za više stotina mještana i njihovih porodica. Ali kako svaka medalja ima i svoje drugo lice, tako je i ova župska zasijala crvenim sjajem.

površinski kop Borova brda (foto: NVO „Mačak“ Župa Nikšićka)

Kao posljedica višedecenijske eksploatacije rude pojavili su se brojni ekološki problemi. Zajedničko im je taloženje teških metala, prije svega gvožđa i aluminijuma. Vjetrovi sa rudokopa i prilikom transporta razvijavaju najfinije čestice rude, pa sela često osvanu zavijana crvenom prašinom; trajno su uništene velike površine plodnog zemljišta; miniranjem se stvaraju ogromne jame i kanali koji su uslovlili poremećaj tokova podzemnih voda i njihovo zagađenje; 2001. godine ruda je dospjela i u dio seoskog vodovoda; prevoženje rude teškim kamionima uništilo je putnu infrastrukturu.

Prema Zakonu o rudarstvu Crne Gore (Sl.br. 65/08 i 74/10) privredna društva koja se bave eksploatacijom mineralnih sirovina obavezna su da dio ostvarenih prihoda usmjere na račun za sanaciju i rekultivaciju zemljišta (član 73). Rukovodstvo preduzeća nije izvršilo ovu obavezu, pa su iscrpljeni kopovi jednostavno napušteni. Ministarstvo odbrane je 2008. godine donijelo odluku da se u napuštenom rudniku Borova brda uništi oko 1 200t eksploziva. Na ovu vijest mještani su se, predvođeni lokalnim NVO, organizovali i višednevnim mirnim skupovima suprotstavili odluci. O ovim događajima smo razgovarali sa **Milodarkom Popović, direktorkom NVO „Mačak“** i jednom od organizatora protesta: „Veoma sam ponosna na svoje Župljane, koji su odlučno ali i dostojanstveno branili i odbranili pravo na život. Prvo je u centru sela održan protesni skup građana, zatim su organizovane danonoćne straže na prilazu rudniku i oko samog okna posađeno je 1 000 sadnica crnog bora. Iz Ministarstva i Centra za ekotoksikološka ispitivanja su nas uvjeravali da je ovo pitanje od prvorazrednog državnog interesa i da ne postoji bojazan za loš uticaj na životnu okolinu. Uspjeli smo da se odbranimo složnošću i posvećenošću ideji da je pravo na zdrav život nešto što niko ne smije da nam ugrožava.“

pošumljavanje rudokopa Borova brda (foto: NVO „Mačak“ Župa Nikšićka)

U elektronskom biltenu NVO „Ozon“ prenijete su riječi nekih od učesnika protesta: „Dr Danko Živković, ljekar u bolnici Brezovik , u pismu upućenom učesnicima protesta je rekao da bi uništavanje 600.000 kg razne municije, 18.000 mina tipa RB, 1.000 t morskih mina i ručnih bombi, 1.500 raketa „strela 2m“, izazvalo neki novi „balkanski sindrom“ Dovoljno je da trun uranijumske prašine, manji od 5 mikrona, uđe u pluća i bio bi izazvan rak. A ako se tu prašina ne zaustavi, ona prodire u bubrege i organe za reprodukciju, čime se bolest prenosi na potomstvo.“Profesor geomorfologije dr Luka Mitrović tvrdi da, s obzirom da je teren izgrađen od krečnjaka i dolomita, koji su sedimentne i veoma vodopropustljive stijene, otrovne materije bi se vrlo brzo našle u podzemnim vodama i postojećim izvorima”. (www.ozon.org.me „Ekolog” br.8)

A ovako su, tih dana, izvještavali novinari iz zemlje i regiona:

foto: NVO „Proizvodnja zdrave hrane“ ŽupaNikšićka

Do sada rješenje problema napuštenih rudnika nije nađeno. Osim što kišnica spira zaostalu rudu i što zjapeće jame narušavaju ljepotu predjela, postoji stalna opasnost da se ova mjesta iskoriste za nešto slično onome što je pokušano 2008.godine. Preduzeće, „Rudnici boksita Nikšić“ se, od prije nekoliko mjeseci, nalazi u stečaju. Veliki problem se ostavlja budućim generacijama da ga one riješe. Samo svijest o veličini i značaju problema, prije svih građana i lokalnih organa vlasti, može da pokrene aktivnosti koje će da vrata ljepotu ovom živopisnom kraju.